

9. Кокурн О.М. Психофізіологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
10. Яготін Р.С., Дегтяренко Т.В., Босенко А.І. Комплексна діагностика стану психосоматичного здоров'я студентів ВНЗ. В: Український журнал медицини, біології та спорту. Миколаїв, 2017, № 4 (6), с.223-228.
11. Яготін Р.С. Адаптованість особистості до фізичних навантажень у контексті реалізації індивідуально-спрямованого педагогічного контролю. В: Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського: педагогічні науки. Одеса, 2018, № 3 (122), с.109-114.

**ASPECTE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND
INTERZICEREA TORTURII PRIN PRISMA
PREVEDERILOR ARTICOLUL 3 AL CONVENȚIEI
EUROPENE PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR
OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE**

Zinaida Lupașcu, dr. în drept, conf. univ., avocat
Universitatea de Studii Europene din Moldova, BAA „Facultatea de drept”,
Chișinău, R. Moldova
lupasika@rambler.ru

*THE THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS REGARDING
THE PROHIBITION OF TORTURE IN THE LIGHT OF THE
PROVISIONS OF ARTICLE 3 OF THE EUROPEAN CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS
AND FUNDAMENTAL FREEDOMS*

In 2006, the Parliament of the Republic of Moldova adopted the relevant amendments to the Constitution for the abolition of the death penalty, which was an exceptional punishment. I was one of the first countries to have ratified the Additional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment since 1984, which entered into force on 26 June 1987, in accordance with the provisions of Article 27 (1) At the same time, the national mechanism for preventing torture was established by amending the law on the ombudsman.

Este bine cunoscut faptul că statul ca instituție suverană, democratică și juridică are rolul de a proteja drepturile și libertățile individului și ale

societății [1, p.5]. Unul dintre cele mai importante drepturi ale cetățenilor este dreptul la integritate personală. Articolul 5 din *Declarația Universală a Drepturilor Omului* stipulează că nimeni nu va fi supus torturii sau pedepsei cu cruzime, inumane sau degradante. *Declarația privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante* și *Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante* interzic, de asemenea, utilizarea torturii [2].

Legea privind procedura penală, care reglementează procedura de urmărire penală, printre regulile generale ale acțiunilor de investigație, face apel la inadmisibilitatea *utilizării violenței, a amenințărilor și a altor măsuri ilegale, precum și la crearea unui pericol pentru viața și sănătatea persoanelor implicate* interzicând în mod expres „luarea de acțiuni și adoptarea deciziilor degradând onoarea unui participant la procedurile penale, precum și tratamentul care îi degradează demnitatea umană sau îi pune în pericol viața și sănătatea”. După cum arată practica, mijloacele și metodele folosite în cursul anchetei de către ofițerii de urmărire penală, în unele cazuri, nu numai că nu respectă principiile democratice ale statului de drept, dar le contrazic în mod direct. Utilizarea tehnicilor ilegale de investigare au căpătat o răspândire largă. Ca exemplu poate servi cauza de condamnare a R. Moldova la CEDO- Cauza Buzilov c. Moldovei [3, p.1-12].

Cu toate acestea, un număr semnificativ de contestații ale cetățenilor cu privire la aplicarea unor metode ilegale de investigare a acestora se finisează cu refuzul de a iniția proceduri penale. Motivele pentru aceasta sunt solidaritatea corporativă a ofițerilor de aplicare a legii, dificultatea de a dovedi și opoziția serioasă față de investigație.

O interdicție legală privind folosirea torturii și a altor forme de maltratare în temeiul dreptului intern și internațional a apărut în secolul al XIX-lea. Apoi, au apărut norme legale care au interzis, direct sau indirect, tortura prin adoptarea *Convenției ONU împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante* din 1984 care a intrat în vigoare la 26 iunie 1987 unde a fost emisă o definiție formală a torturii, a fost introdus conceptul răspunderii penale internaționale pentru folosirea torturii, au fost formulate obligațiile statelor în ceea ce privește prevenirea și urmărirea penală a cazurilor de tortură și a fost reluată interzicerea utilizării metodelor de tratament crud, inuman și degradant. Totuși, în ciuda interzicerii stricte a torturii, această practică este încă răspândită în multe

țări. În acest sens, a apărut din nou necesitatea unor motive convingătoare pentru persistența interzicerii torturii. Evenimentele din ultimii ani au contribuit la reluarea unei discuții ample pe această temă și au dat naștere la încercări de revizuire a definiției torturii și de a discuta dacă există scuze pentru utilizarea acesteia.

În 2006 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat amendamentele relevante în Constituție pentru abolirea pedepsei cu moartea, chiar și ca o pedeapsă excepțională. Am fost una dintre primele țări care au ratificat *Protocolul adițional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante*. În același timp, mecanismul național de prevenire a torturii a fost stabilit prin modificare la legea privind avocatul parlamentar (ombudsman). Fără îndoială, statele și autoritățile sunt responsabile de luarea tuturor măsurilor posibile pentru a proteja siguranța publică. Cu toate acestea, metodele de soluționare a acestei probleme nu trebuie să depășească normele legale care garantează respectarea demnității umane. Din acest motiv, condițiile de detenție și de interogare a celor care pot furniza informații despre o potențială amenințare trebuie, de asemenea, să respecte regulile de bază ale legii.

O categorie de doctrinari și practicieni din domeniu susțin utilizarea anumitor forme de rele tratamente, având dubii asupra însăși definiției torturii, îngustând-o și încercând să o reducă la o vătămare corporală gravă. Ei insistă asupra faptului, că pricinuirea unui pericol mai puțin grav decât limita legală, poate fi considerat permisiv și legal. Cu toate acestea, standardele internaționale acceptate sunt destul de dure referitor la faptul, care metode sunt umane și legale și care nu sunt.

Atât legislația internațională, cât și cea națională a majorității țărilor lumii, interzic folosirea oricărei forme de comportament care denegrează demnitatea umană, pune în pericol viața umană, sănătatea și bunăstarea, orice formă de încălcare obscene, tratament brutal, inuman, crud, degradant, violența fizică sau psihică, intimidarea și orice formă de pedeapsă corporală.

Altă categorie de doctrinari sunt cei care susțin folosirea mai multor forme de maltratare și oferă o listă de metode care pot fi aplicate în cazuri excepționale. Cu toate acestea, stabilirea listei metodelor permise sau interzise pentru utilizare, nu permite să se stabilească în mod fiabil dacă maltratarea a fost aplicată unei anumite persoane, deoarece evaluarea metodelor utilizate ar trebui făcută ținând seama de toate circumstanțele existente [4, p.15].

Impactul metodelor de maltratare depinde de gradul de sănătate mintală, de forța fizică, de educație, de sex, de vârstă și de circumstanțele în care are loc acest tratament maltratant. Durata utilizării acestor metode și combinația acestora este, de asemenea, importantă.

În unele cazuri, o singură aplicare a unei metode poate fi considerată drept tortură. În altele, maltratarea poate fi rezultatul utilizării mai multor metode pentru o anumită perioadă de timp, chiar dacă, în afara contextului specific, metoda în sine poate părea complet inofensivă.

Un alt aspect al problemei ne sugerează, că suferința cauzată de utilizarea metodelor maltratării este adesea redusă la minimum. Consecințele torturii și ale altor forme de maltratare pot fi atât psihologice, cât și de natură psihofiziologică mixtă. Experții cred că suferința psihologică provocată de folosirea metodelor maltratării este adesea mai puternică decât durerea fizică. Starea psihologică a unei persoane în ochii căreia cineva este torturat sau sunt folosite forme sexuale de maltratare poate fi la fel de degradantă ca și atunci când ar fi fost rănit personal [5, p.6].

În cele din urmă, cei care susțin ideea torturii în cazuri excepționale folosesc deseori temeri publice privind deteriorarea situației de securitate. Ei încearcă să justifice folosirea metodelor maltratării în interogatoriu, invocând argumentul așa-numit „bombă cu timp”. Cu toate acestea, mulți experți pun la îndoială valoarea oricăror informații obținute ca urmare a metodelor de tortură sau de maltratare.

Mai mult decât atât, umilirea și insultele pe care o persoană le întâmpină ca urmare a utilizării unor astfel de metode pot, dimpotrivă, să conducă la o escaladare a violenței. După cum arată istoria, rezultatul faptului că, în anumite perioade ale existenței sale, societatea a permis anumite cazuri de folosire a torturii, drept urmare a fost încălcată interdicția globală privind utilizarea lor. Dacă vrem să evităm această pantă alunecoasă, această interdicție trebuie respectată cu strictețe [6, p.12].

Interzicerea torturii, consacrată în dreptul internațional, este absolută și nu permite nici un fel de scutire. În cele din urmă, ICRC consideră că respectarea demnității umane este o valoare mult mai semnificativă decât orice justificare pentru folosirea torturii [7, p.24].

Interzicerea torturii nu permite excepții. Interzicerea aplicării torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante sunt stipulate în Articolul 3 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Acest drept este garantat tuturor indivizilor

interzicînd tortura, pedepsele sau tratamentele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei. Deși articolul 3 al Convenției are una din cele mai scurte prevederi, laconismul articolului nu prejudiciază profunzimea lui fiind considerat punctul culminant al procesului legislativ la nivel național și internațional [8].

Acest articol nu conține nici o prevedere care să permită excepții sau derogări, chiar și în stare de urgență publică care ar amenința viața populației. În cazul în care autoritățile rețin un suspect pentru o perioadă îndelungată înaintea procesului, trebuie să facă dovadă de diligență deosebită în desfășurarea procedurilor pentru a justifica reținerea continuă.

Deasemenea, interzice, în termeni absoluți, tortura sau tratamentul sau pedeapsa inumană sau degradantă, indiferent de circumstanțele și de comportamentul victimei și nu este stipulată vre o prevedere care ar permite excepții sau derogări, chiar și în stare de urgență publică care ar amenința viața populației ca în cazul *Selmouni v. France* și *Assenov and Others v. Bulgaria*.

Nu orice tratament sau maltratare cade sub incidența prevederilor articolului 3. Tratamentul rău trebuie să atingă un nivel minim de gravitate. Evaluarea acestui nivel minim depinde de toate circumstanțele cazului, precum ar fi durata tratamentului, consecințele sale fizice și psihice și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea sănătății victimei [9].

În temeiul articolului 1 al Convenției fiecare stat este obligat să asigure oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile garantate de Convenție. Această normă, interpretată în prevederile articolului 3, implică obligația pozitivă a statelor să întreprindă măsuri pentru a garanta ca nimeni să nu fie supus torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

În contextul condițiilor de detenție, se regăsește frecvent încălcarea articolului 3 al Convenției în cazurile implicate cu supraaglomerarea în celulele închisorii. Cu toate acestea, în alte cazuri în care supraaglomerarea nu era așa ca să ridice o problemă în sine în temeiul articolului 3 din Convenție, putem constata alte aspecte ale condițiilor fizice de detenție ca fiind relevante pentru evaluarea conformității cu dispoziția respectivă. Astfel de elemente au inclus, în special, disponibilitatea ventilației, accesul la lumina naturală sau aer, adecvarea aranjamentelor de încălzire, respectarea normelor sanitare de bază cerințele și posibilitatea de a folosi toaleta privat. Astfel, chiar și în cazuri în care era vorba despre o celulă de penitenciar mai mare

– măsurând între 3 și 4 mp pe deținut constatăm o încălcare a articolului 3 din moment ce spațial factorul a fost cuplat cu o lipsă de ventilație și de iluminare ca în cauza Babushkin contra Rusiei și Ostrovar contra Moldovei, sau cu lipsa de intimitate de bază în deținutul viața de zi cu zi.

Având în vedere cele de mai sus, conchidem că circumstanțele generale ale detenției reclamantului în penitenciarul Wronki nu pot servi ca temei de suferințe și greutăți care depășesc limitele nivelului inevitabil de suferință inerent în detenție sau au depășit limitele pragului de severitate în conformitate cu articolul 3 al Convenției. (b) obligația de a întreprinde măsuri pentru a asigura ca nimeni să nu fie supus relelor tratamente (obligația pozitivă).

Până la 15 august 2006 Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, Curtea) a examinat 7 cereri îndreptate împotriva Guvernului Republicii Moldova (în continuare, Guvernul) în care s-a pretins violarea articolului 3 [10. p.10, 16, 21, 25].

Având în vedere cele de mai sus și ghidate de actele juridice internaționale, precum și politica oficială și juridică a statului și a valorilor umane, solicităm să fie luate în considerare următoarele recomandări: introducerea unui control intern strict în instituțiile Ministerului Afacerilor Interne și în alte instituții subordonate statului; să garanteze o îngrijire medicală reală în toate penitenciarele din Republica Moldova; să furnizeze un examen medical atunci când sunt plasați și eliberați din locurile de detenție, și alte locuri specializate; efectuarea interogatoriilor în camere speciale; creșterea nivelului de profesionalism a angajaților Ministerului Afacerilor Interne referitor la studierea legii „Despre avocații parlamentari”; crearea unei Comisii de monitorizare a respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor (în conformitate cu Decretul guvernamental nr. 286 din 13 aprilie 2009 „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea Comisiei pentru monitorizarea respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția); în instituțiile Ministerului de Interne să se introducă supravegherea video și audio; introducerea unei instituții pentru reabilitarea victimelor torturii; în coloniile de corecție a copiilor, este realist să se asigure crearea unui regim educațional fără folosirea violenței de către administrația coloniei și excluderea cazurilor de violență în rândul condamnaților juvenili; umanizarea Codului penal al Republicii Moldova în ceea ce privește sancțiunile pentru minori; Actualizarea problemei violenței domestice; pentru a spori rolul statului în creșterea copilului în

familie; să introducă măsuri de prevenire a torturii în politica publică prin mobilizare; facilitarea eliminării momentelor violente de pe ecrane TV, de pe Internet și jocuri video; stabilirea unei cooperări reale a ONG-urilor cu autoritățile poliției și procuraturii în domeniul combaterii torturii.

Referințe bibliografice

1. Костаки Г. Роль Конституции в защите прав и свобод личности. Гражданское образование и права человека. Кишинев: Pontos, 2008. 128 с.
2. Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante din 1984 a intrat în vigoare la 26 iunie 1987. În: <https://rm.coe.int/16806dbac4> (accesat: 16.09.2019).
3. Cauza Buzilov c. Moldovei, Cererea nr. 28653/05) Hotărâre.Strasbourg .23 iunie 2009, Secțiunea a patra. În: [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/BUZILOV%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/BUZILOV%20(ro).pdf) (accesat: 18.09.2019).
4. Тотиков Таймураз Мирзакулович. Выявление и расследование незаконных методов ведения следствия (дознания) в досудебных стадиях уголовного судопроизводства. Диссертация. Москва, 2009. 128 с.
5. Cauza Selmouni v. France [GC], nr. 25803/94, § 95, ECHR1999 V. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58287%22%5D> (accesat: 19.09.2019).
6. Cauza Assenov and oth. v. Bulgaria judgment of 28 October 1998, ECHR 1998-VIII, p. 3288, § 93. În: [http://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/echrsource/Assenov%20&%20Others%20v.%20Bulgaria%20\[28%20Oct%201998\]%20\[EN\].pdf](http://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/echrsource/Assenov%20&%20Others%20v.%20Bulgaria%20[28%20Oct%201998]%20[EN].pdf) (accesat: 15.09.2019).
7. Alain Aeschlimann, Reflections on a dissemination operation in Burundi – Declaration for standards of humanitarian conduct: Appeal for a minimum of humanity in a situation of internal violence, ICRC NEWSLETTER. In: <https://www.icrc.org/en/author/alain-aeschlimann> (accesat: 18.09.2019).
8. Tratatul Internațional, Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984. Chișinău 1998. 487 p.
9. Костаки Георге. Построение правового государства как необходимая предпосылка для успешной борьбы с пытками. Кишинев, 2008. 112 с.
10. Gribincea Vladislav. Hotărârile CEDO împotriva Republicii Moldova în cauzele cu privire la pretinsa încălcare a articolului 3 al convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (interzicerea torturii)-Pentiacova ș.a. v.Moldova (nr. 14462/03), Becciev v. Moldova (nr.9190/03), Șarban v. Moldova (nr.3456/05), .Corsacov v. Moldova (nr. 18944/02) . Boicenco v. Moldova (41088/05)). În: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfkRTgg2cMJ:old.lhr.md/despre.noi/publicatii/hot.cedo.tortura.rm.doc+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=md> (accesat: 28.09.2019).